

เข้าใจก่อนวัยผู้สูงอายุ

จัดทำโดย

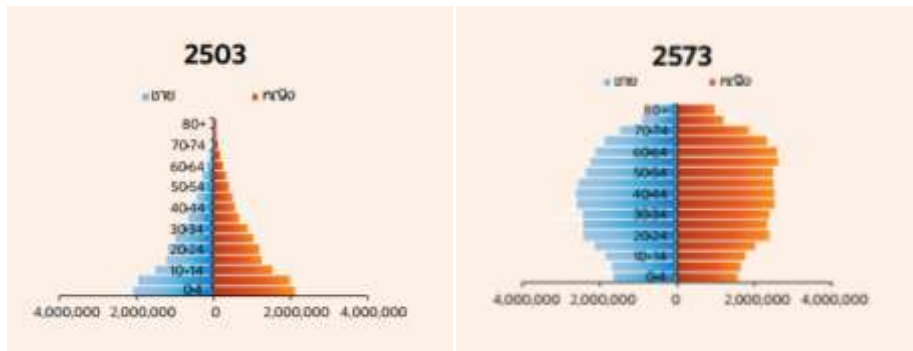
อนุสรรา อนุวงศ์

กุมภาพันธ์ 2558

หลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นยุคที่มีประชากรเกิดขึ้นจำนวนมากเรียกว่ายุค Baby Boom เนื่องจากยุคนั้นจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากเพื่อใช้ในการฟื้นฟูเศรษฐกิจ และในปัจจุบันประชากรในยุคนั้นที่กำลังจะกลายมาเป็นประชากรผู้สูงอายุในอนาคต โดยความท้าทายในสังคมที่มีผู้สูงอายุจำนวนมากคือ กำลังแรงงานต้องรับภาระในการดูแลผู้สูงอายุ กำลังแรงงานที่ขาดหายไปจากระบบเศรษฐกิจ การจัดสรรสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างเพียงพอ เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงสถานะปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตของสังคมที่มีแต่ผู้สูงอายุอีกทั้งประมาณศักยภาพในการรองรับสังคมดังกล่าว บทความนี้จะนำเสนอข้อมูลของโครงสร้างประชากรไทย แนวโน้มของภาวะผู้สูงอายุและสวัสดิการพื้นฐานตลอดจนนโยบายต่าง ๆ ของประเทศไทยเพื่อรองรับภาวะสังคมดังกล่าว

จากแผนภาพที่ 1 แสดงถึงโครงสร้างประชากรไทยตั้งแต่ปี 2503- 2573 โดยเป็นการประมาณการประชากรจากปี 2553- 2573 ซึ่งแผนภาพดังกล่าวเป็นแผนภาพปิรามิดประชากรโดยแสดงเป็นรูปกราฟแท่งแนวนอนที่แสดงให้เห็นโครงสร้างของประชากรจำแนกตามเพศและหมวดอายุ จากแผนภาพ ปี 2503 ปิรามิดเป็นแบบขยายตัว (Expansive Pyramid) แสดงให้เห็นว่าในประชากรในวัยแรกเกิดถึงอายุ 14 ปี มีจำนวนมากที่สุดเมื่อเทียบกับช่วงอายุอื่นๆ สะท้อนให้เห็นถึงอัตราการเกิดที่สูง ในขณะที่ปี 2573 ลักษณะปิรามิดเป็นแบบปิรามิดแบบหดตัว (Constrictive Pyramid) แสดงให้เห็นถึงอัตราการเกิดและอัตราการตายลดลง จากโครงสร้างประชากรในอดีตและในอนาคตที่เกิดจากการประมาณสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างเห็นได้ชัด โดยประชากรในวัยเด็กลดลงจากปี 2503 และประชากรในวัยทำงานและผู้สูงอายุกลับมากขึ้น โดยโครงสร้างประชากรในลักษณะปี 2573 นี้คล้ายกับโครงสร้างประชากรของประเทศญี่ปุ่น ซึ่งปัญหาที่ตามมาคือ กำลังแรงงานที่ขาดหายไปจากระบบเศรษฐกิจ และสังคมที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก

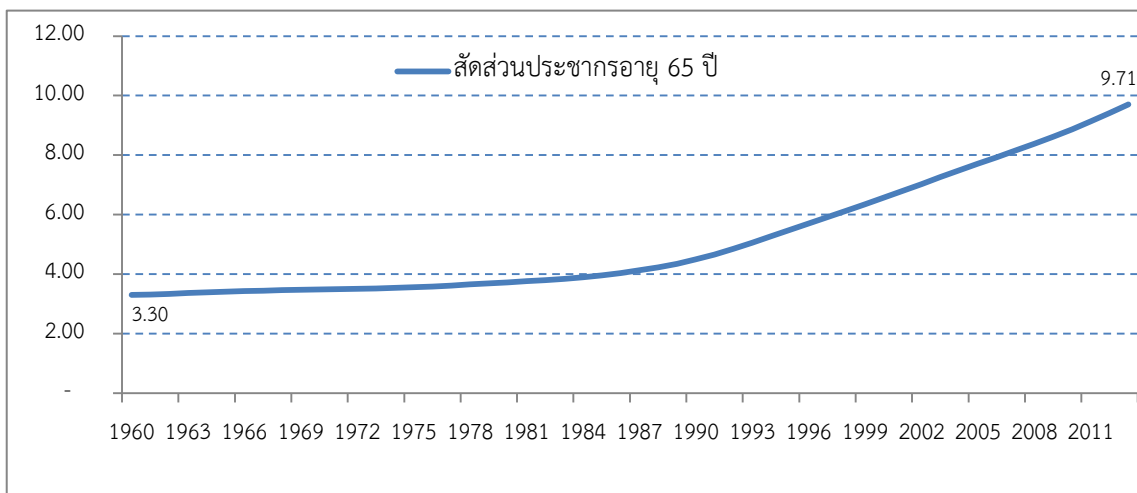
แผนภาพที่ 1 แสดงปิรามิดประชากรประเทศไทยปี 2503 และ 2573

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ประชากรปี พ.ศ. 2503-2543 จากสำมะโนประชากรประเทศไทย ประชากรปี พ.ศ. 2553 จนถึง ปี 2573

จากแผนภาพที่ 2 แสดงสัดส่วนประชากรผู้มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป ในปี 1960 ถึงปี 2013 สัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมดเป็นร้อยละ 3.30 แต่ในปี 2013 สัดส่วนสัดส่วนประชากรผู้มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไปเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 9.71 ซึ่งสะท้อนให้เห็นแนวโน้มของประชากรผู้สูงอายุที่ได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และอาจก่อให้เกิดสังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หรือสังคมที่มีสัดส่วนของประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 10 ของประชากรทั้งประเทศ¹

แผนภาพที่ 2 สัดส่วนประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมดในแต่ละปีของประเทศไทย

ที่มา : CEICdata รวบรวมและประมวลผลโดย ศูนย์บริการวิชาการเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

หมายเหตุ : CEICdata รวบรวมข้อมูลจาก World Bank

¹ สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ดังนั้นเพื่อให้รองรับต่อการเปลี่ยนแปลงไปของโครงสร้างประชากรโดยเฉพาะสังคมผู้สูงอายุ จึงต้องพิจารณาถึงความสามารถในการจัดสรรสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุจากรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุและรายได้ของภาครัฐ เพื่อพิจารณาความยั่งยืนในการจัดสรรสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ เมื่อพิจารณาอัตราการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุและรายได้ของภาครัฐ จากตารางที่ 1 พบว่าในปี 2558 ถึงปี 2564 อัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้ภาครัฐมีน้อยกว่าอัตราการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยอัตราการเปลี่ยนแปลงของรายได้ภาครัฐเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 9.33 และอัตราการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 11.78 จากตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่สำคัญในการจัดสรรสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุในอนาคต โดยรายได้จากภาครัฐอาจไม่เพียงพอต่อรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาสัดส่วนรายได้ภาครัฐต่อรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุพบว่า อัตราส่วนเพิ่มขึ้นเล็กน้อยจากร้อยละ 7.40 เป็นร้อยละ 9.25 ซึ่งสัดส่วนดังกล่าวไม่ได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนั้นรัฐจึงมีเวลาในเตรียมตัวรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ

ตาราง 1 ประมาณการรายได้ภาครัฐ และรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุช่วงปี 2556-2564 และอัตราการเปลี่ยนแปลงรายได้ภาครัฐรายจ่ายสวัสดิการผู้สูงอายุ

ปี	รายได้ของภาครัฐ (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง รายได้ ภาครัฐ (ร้อยละ)	รายจ่ายสวัสดิการ ผู้สูงอายุ (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง รายจ่ายสวัสดิการ ผู้สูงอายุ (ร้อยละ)	สัดส่วนรายได้จ่าย ภาครัฐต่อรายจ่าย สวัสดิการผู้สูงอายุ (ร้อยละ)
2556	2,580,934	14.67	190,957	11.98	7.40
2557	2,871,702	11.27	217,191	13.74	7.56
2558	3,146,560	9.57	249,510	14.88	7.93
2559	3,418,560	8.64	281,893	12.98	8.25
2560	3,700,968	8.26	314,661	11.62	8.50
2561	3,996,009	7.97	352,450	12.01	8.82
2562	4,312,720	7.93	389,565	10.53	9.03
2563	4,653,521	7.90	427,570	9.76	9.19
2564	5,016,065	7.79	464,009	8.52	9.25
เฉลี่ย	3,744,115	9.33	305,833	11.78	8.44

ที่มา : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ

สำหรับประเทศไทยได้ออกแผนผู้สูงอายุแห่งชาติออกมา 2 ฉบับ คือฉบับที่ 1 พ.ศ. 2552 และฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545-2564 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญเพื่อดำเนินการด้านผู้สูงอายุของประเทศ โดยเน้นการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยผู้สูงอายุที่มีคุณภาพโดยมีทั้งความรู้และตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ผู้สูงอายุต้องได้รับการส่งเสริมและพัฒนาด้านสุขภาพ การหารายได้และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม อีกทั้งสร้างระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ โดยเน้นการคุ้มครองในด้านรายได้ หลักประกันสุขภาพ ด้านครอบครัว โดยการดำเนินการบริหารจัดการเพื่อการพัฒนาทางด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ และมีการติดตามประเมินแผนฯ อย่างสม่ำเสมอ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดสรุปได้ว่า ประเทศไทยกำลังจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งก่อให้เกิดผลตามมาอย่างมากมาย และเมื่อพิจารณาประมาณที่จะจัดสรรสวัสดิการพบว่ามีแนวโน้มที่มากขึ้นตามไปด้วยแต่ไม่ได้เพิ่มขึ้นในอัตราที่รวดเร็ว ทั้งนี้ประเทศไทยไม่ได้เผชิญปัญหาดังกล่าวแต่ได้เตรียมความพร้อม โดยออกแผนผู้สูงอายุแห่งชาติออกมาและได้มีการติดตามประเมินผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามสังคมผู้สูงอายุไม่ควรรอให้รัฐจัดสรรสวัสดิการให้เพียงฝ่ายเดียว ประชาชนคนไทยที่กำลังอยู่ในวัยแรงงานควรมีส่วนร่วมในการเตรียมพร้อมโดยการวางแผนทางการเงินตั้งแต่วัยทำงานให้เพียงพอต่อการใช้จ่ายในวัยผู้สูงอายุ ทั้งนี้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับภาวะผู้สูงอายุเพราะเราไม่ควรมองผู้สูงอายุว่าเป็นผู้ที่โรยราคอยแต่จะรับการดูแล แต่ผู้สูงอายุเคยเป็นผู้มีบทบาทกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเคยขับเคลื่อนเศรษฐกิจซึ่งเป็นผู้มีคุณค่าในสังคมไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ควรปรับมุมมองใหม่โดยให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุหากไม่มีท่านเหล่านั้นในอดีตก็ไม่มีพวกเราในวันนี้

